

רב ארי קילסון: מראי מקומות- נדרים דף ס"ד

(א) **ועוד אמר ר"א פותחין בנולד, וחכמים אוסרין-** ובביאור הא דס"ל לרבנן דאין פותחין בנולד, כ' הר"ן דרק פתח דשכיח משוי לי' לנדר נדר טעות, אבל נולד לא. וכ"כ הרא"ש, דבדבר שאינו מצוי אינו נעשה נדר טעות מעיקרו, כי בשביל זה לא הי' מניח מלידור, כי הי' סבור שלא יבא לעולם. וע"ע בתוס' רי"ד דכ' בלשון אחר קצת, דכל נדר שפותחין לו הו"ל "כאילו נדר על תנאי שלא יהי' דבר זה, ועכשיו שהוא אותו הדבר נמצא שנדרו בטל, אבל בנולד ליכא למימר הכי, כששנודר הנאת מאותו פלוני, לא אסיק אדעת' שיעשה סופר, הלכך, כשנדר בכל לב נדר, ולא על תנאי שלא יעשה סופר, הלכך לא פתחין בנולד". אולם ע' בגליון מהרש"א בעמוד ב', דאי' דמיתת דבן ואבירם יהי' נחשב נולד, שהביא דרש"י (ולכא' כוונתו להמפרש) והרמב"ם פירשו דהא דמה שנעשה דתן ואבירם לעניים הי' קודם נדרו, ממילא לא היתה נחשב לנולד. והביא מהמהרי"ט (א', א') דאפי' אם עניות שכיחא, מ"מ יהי' נחשב לנולד אם הי' נעשה לאחר השבועה. ולכא' משמע מזה הבנה אחרת בענין נולד, דהיינו דנולד היינו דבר שנעשה אח"כ, ואין נפק"מ אם הוא דבר שכיח או לא. והק' הקרן אורה, דאם הביאור בהא דלא הי' נולד בדתן ואבירם משום דכבר נעשה, א"כ מהו הנפק"מ אם מיתה הוא עוני, סכ"ס הא כבר הי', ומ"ש מעניות, אם עניות שכיחא [ולכא' הי' שייך לתרץ, דכדי שלא יהי' נחשב לנולד צריך ב' תנאים, א' שיהי' שכיח, וב' שכבר נעשה, אבל אם לא נעשה עדיין, אף אם שכיח הוא, מ"מ נולד הוא. וגם להיפוך, דאף אם כבר נעשה, אם אינה שכיח, מ"מ נחשב לנולד. ולפ"ז אזלא קו' הקר"א, דשפיר צריך לאוקמי' במת. אבל החת"ס דייק מדברי הרמב"ם דס"ל דאין חילוק כלל בין שכיח ללא שכיח, וכ"כ הכסף משנה (שבועות ו', י"ב), וכ' בלחם משנה שם שהק' עליו מהגמ' לעיל (כג.) דלכא' מבואר דהחילוק בין נולד לשאינו נולד הוא אם שכיח או לא. ולפי הכ"מ החת"ס יצא דס"ל להרמב"ם דכל החילוק הוא אם נעשה כבר או לא, וא"כ הדרה הקו' לדוכתי']. וכ' החתם סופר דאם מתו ממש הי' נודע למשה רבנו בשעה שנשבע, כי בודאי הי' חוקר ודורש טרם שנשבע, אבל עוני א"א לחקור עליו. **ועוד** העיר החת"ס, מה הי' סברת ר"א, הרי ג"כ מודה דדתן ואבירם לא מתו ממש, וא"כ איך מביא ראי' מהתם לדינו דפותחין בנולד. וביאר דודאי גם ר"א ידע דדתן ואבירם לא מתו, אלא שירדו מנכסיהם. אלא דכיון דאפקי' רחמנא בלשון מיתה, ע"כ אין הקרא יוצא מידי פשוטו. והיינו, דמלבד מה דדתן ואבירם ירדו מנכסיהם, גם הפרעה שהי' מלך מעיקרא, שהלשין דתן ואבירם לו, הוא מת באמת, ולא היו דתן ואבירם יכולין להלשין לפרעה החדש על משה כיון דכבר ירדו מנכסיהם [ובזה מיושב מה דלכא' ק', מה בכך דירדו מנכסיהם, הרי כבר אמרו למלך מצרים דמשה הרג המצרי, ולמה היו צריכין להלשין עליו עוד, ולפי זה מיושב]. וא"כ, שפיר הוכיח ר"א דפותחין בנולד, דהנולד הי' מיתת פרעה.

(ב) **ר"ן ד"ה ירושלמי-** כ' דהכל מודים בכבוד רבו שאינו מעמיד, דהא תנינן דתהא מורא רבך כמורא שמים. והק' היד שאול (יו"ד רכ"ח, י"ב), ומה בכך דמורא רבך כמורא שמים, הרי טעם מה שפותחין בכבוד המקום הוא משום דנדרים רעים הן בעיני המקום, או משום שהוא כנודר בחיי המלך, וסברות אלו אינם שייכים לרבו, וא"כ למה כ"ע מודו דבכבוד רבו פותחין. וביאר דבאמת מה דאין פותחין בכבוד רבו הוא משום דאמר' לרבו ראו גידלתם, וכו', ואין אדם חצוף כ"כ לרבו לומר דבאמת הי' נודר אעפ"כ. וא"כ, נמצא דבאמת הסברא דרבו דומה להא דאביו ולאמו, אלא דברבו כ"ע מודו דלא יהי' חצוף כ"כ, ומשום דכבוד רבו ככבוד שמים ולכן כ"ע מודו דאין פותחין בכבוד רבו. (ובזה ביאר הא דהשו"ע שם

- נקט הא דאין פותחין בכבוד רבו אצל הא דאין פותחין בכבוד אביו ואמו, ולא אצל הא דאין פותחין אצל כבוד המקום.)
- אמר אביי א"כ אין נדרים ניתרין יפה, ורבא אמר א"כ אין נדרים נשאלין לחכם- ע' בקרן אורה שהביא מהבית יוסף דכיון דליכא נפק"מ לדינא, מש"ה כתב כפשטא דלישנא דמשמע כאביי. אולם כ' הקר"א דלכאו' יש נפק"מ לדינא בין רבא לאביי, דמה דלאביי מודים חכמים בדבר שבינו לבין אביו ואמו הוא משום דכיון דאתחציף וכו', וא"כ י"ל דלגבי כבוד קונו אין שייך לומר סברא זו, וא"כ אפי' אם נודר בינו לבין קונו אין שייך לפתוח בכבוד המקום [ואין ברור כ"כ למה אין שייך לומר דכיון דאתחציף אחציף, ואולי משום דבעצם כל נדר הוא חוצפא לד', א"נ להיפוך, דסכ"ס אינו מחציף כ"כ לומר דהי' נודר אף אם הי' יודע דבזיון הוא לד']. אבל לרבא, י"ל דבדברים דבינו לבין קונו ג"כ פותחין לו בכבוד המקום, דליכא למימר אין נדרים נשאלין לחכם, כיון דכל נדר לא סגי. אבל הביא דבירושלמי מבואר דאי"ז נפק"מ, דלא שייך לומר שיש דברים שבינו לבין קונו, דבאמת כולם בינו לבין עצמו, דאם צדקת מה נתת לד', וכו'.
- אלא דכ' נפק"מ לענין כבוד רבו, דאי' בירושלמי דאין פותחין בו, מהו אם נודר בינו לבין רבו. די"ל דלאביי, כיון דמורא רבך כמורא שמים, א"כ אין שייך לומר הסברא דכיון דאתחציף אחציף. אבל לרבא לכאו' פותחין בכה"ג, דהא סכ"ס כל נדר לא סגי בהכי. וע' בשלמי נדרים דנתקשה מהו הנפק"מ בכלל בהא דמביאין הירושלמי, הרי קיי"ל כרבנן דס"ל דאפי' בכבוד אביו ואמו אין פותחין, וכ"ש כבוד רבו, וע"ש דהאריך בזה, ולבסוף נשאר בצ"ע.
- כיון דכל נדרי לא סגיאה להון דלאו חכם, הכא נמי פותחין- ע' בקרן אורה שנתקשה בזה, דכיון דסברת רבא הוא דאין פותחין בכבוד אביו שלא יבא להתיר לעצמו, א"כ אמאי חלקו בין דברים שבינו לבין אביו או לא. וע"ש שהביא מדברי הרמב"ם בפיה"מ דביאר באו"א, דמה דס"ל לר"א דפותחין בכבוד אביו ואמו, אין זה בדרך שאלה, דצריך שאלה לחכם ע"י כבוד אביו ואמו, אלא כשאומרים לו הכעסת לאביך ולאמך הרי הנדר מותר ממילא, ואי"צ שאלה. וא"כ שפיר יש לחלק בין זה לדברים שבינו לבין אביו ואמו, דכיון דיש לחכם בשאר נדרים, לא אכפת לן במה שבנדרים אלו אי"צ שאלה [וצ"ע בדיוק למה אין קו' ק' גם לשי' הרמב"ם].
- ר"ן ד"ה ירושלמי- הר"ן הביא מהירושלמי דהק' דלכאו' תהות (חרטה) נולד הוא, ותי' הירושלמי דחרטה שכיח הוא. ותמה המלא הרועים, מה שייך נולד בחרטה, הרי בחרטה אין שייך כלל הענין של נולד, דנולד היינו בפתח, דאינו מתחרט מעיקרא, אלא דאם הי' יודע שיהי' כן לא הי' נודר, וכיון דנולד לא שכיח, אנן סהדי שלא הי' מונע לנדור בשביל זה. אבל חרטה, הרי ע"כ מתחרט למפרע על עיקר הנדר, וא"כ מה נולד שייך בזה, אפי' אם אינה מצוי', והניח בקו'. וע"ע ברמ"א (יו"ד רכ"ח, י"ג) שכ' שאם מתחרט מעיקרו, אע"פ שאינו מתחרט אלא מחמת הנולד, נחשב חרטה ומתירין לו. וע"ע בט"ז (שם ס"ק י"ז) שהביא מה שהק' תוס' בכתובות (סג., וכן הק' הר"ן לעיל) בהא דהתיר ר' עקיבא נדר של כלבא שבוע, דהא נולד הוא, ואיך פותחין לו. ותי' הט"ז, דכיון דנעשה ר"ע תלמיד חכם, נתחרט כלבא שבוע חרטה גמורה על מה שנדר, וא"כ אין חסרון של נולד כלל.